

mogatásával, munkájuk összehangolásával (pl. el kívánják érni, hogy a nemzetiségi nyelvű dokumentumok feldolgozására helyben kerüljön sor).

Kivánatos lenne, ha hazai érdekelt szakközpontjaink minél intenzívebb munkakapcsolatokat alakítanának ki evvel az impozáns és nagy jövőjű intézménnyel.

JEGYZETEK

1. Kalmükov, G. V.: Ob organizacii informacionnoj dejatel'noszti v oblaszti obszsesztvennüh nauk. = Naucsno-Tehnicseszkaja Informacija, szer. 1. 1969. No. 9. 3-5. p.
2. Kuznecova, Sz. I.: V. I. Lenin i naucsnoj informacija v oblaszti obszsesztvennüh nauk. = Bibliotecsno-bibliograficeszkaja informacija bibliotek AN SzSzsZR..., 1970. No. 3. 33-55. p.;
Kuznecova, Sz. I.: Problemü informacii po obszsesztvennüm naukam. = Lenin i szovremennüe problemü bibliotekovedenija. Moszkva, 1971. 85-94. p.; Vilenszkaja, Sz. K.: Nekotorüe problemü informacii po obszsesztvennüm naukam. = Bibliotekar' (Moszkva), 1971. No. 11. 52-55. p.
3. Vilenszkaja, Sz. K.: Predmetnűj kompleksz. Szoderzsanie, sztruktura, razrabotka. = Naucsnüe i tehnicseszki biblioteki SzSzsZR, 1974. No. 3. 15-22. p.
1975 második felére jelzi a Nauka kiadó prospektusa az INION ilyen tárgyú, tizenöt ives tanulmánygyűjteményének - Teorija i metodika szlovarnüh informacionno-poiszkovüh jazükov po obszsesztvennüm naukam - megjelenését.

A humán tudományok információszükségletei

John Phillip IMMROTH

New Yorkban, 1974-ben "A tájékoztatástudomány keresi önmagát" címmel jelent meg egy érdekes mű (Information science: Search for Identity. Ed. by Anthony DEBONS, 492 p.). A gyűjteményes kötet egyik fejezetét (J. P. Immroth: Information needs for the humanities, 249-262.p.) SÖVÉNYHÁZY Csilla tömörítette.

1972-ben a NATO Információtudomány Vizsgáló Intézete konferenciát rendezett, amelyen az Amerikai Egyesült Államok, Európa és Japán szakemberei, neves tudósai vettek részt. Az intézet munkája négy fő kutatási területre oszlik:

1. az információ természete,
2. információátadási technológiák és alkalmazásuk,
3. az információátadási technológia hatása a társadalmi intézményekre,
4. szakmai követelmények.

A négy területhez kilenc munkacsoport kapcsolódik, amelyek - a fentiekén kívül - az információ keletkezésével, a számítógép-hálózat és információhasznosítás kapcsolatával, a használói szükségletekkel, a szervezetekkel és intézményekkel, a kulturális alkalmazással, az információátadással és az elméleti, oktatási, szakmai hatásokkal foglalkoznak. Az intézet négy fő kutatási témaköréhez igazodott a konferencia is.

X

Az intézet célkitűzéseinek ismeretében felmerül a kérdés: helyet kapnak-e munkájában a humán tudományok információszükségei? Részei-e a humán tudományok az információtudománynak? Az információtudomány valóban csak alkalmanként kapcsolódik viselkedés- és társadalomtudományokhoz? A humán tudományok használói szükségletei a többi tudomány szükségleteitől különböznek, még a társadalomtudományokéitól is.

A humán tudományok nem követik szükségszerűen a tudományos módszert. Sok esetben nem annyira specifikusak, mint a többi tudomány, ill. a társadalomtudományok. A humán tudományok az alkotás, képzelet és szubjektivitás világában mozognak. Elsősorban szubjektív és esztétikai természetük miatt különböznek gyökeresen az egyéb tudományoktól. Ezért a tudományos módszerek - beleértve az információtudomány módszereit is - nem alkalmazhatók közvetlenül humán jelenségekre. Pierce Butler szerint: "A tudomány a valósággal foglalkozik, a humán tudományok egyedi, személyhez kötött létezőkkel bizonyos időben, bizonyos feltételek mellett. A humán jelenségek lényegében viszonyok, amelyekben időlegesen speciális objektivitás és szubjektivitás keveredik... a benne foglalt tények egy része mennyiségileg tanulmányozható, de ez nem vonatkozik az emberi valóság egészére." A humán kutatót nem elégíti ki a tényszerű információ: találmányra kell bekalandoznia a témájával összefüggő minden területet. A részleteket sem tudja önmagukban hasznosítani, csak a teljes területet magában foglaló, sokirányú ismeretek birtokában.

Alapvető különbség az is, hogy a humán tudományok témái és eredményei "nem mennek ki a divatból". Ez kettős következményü az igények szempontjából: a humán kutatónak szüksége van egyrészt minden információra, amely témájával kapcsolatban legfrissebben látott napvilágot (elsődleges és másodlagos forrásokból egyaránt, minthogy az eredeti irodalomról, művekről irt információkra, kritikákra is szüksége van), másrészt a témájával kapcsolatos minden eddigi információt igényli, időhatárok nélkül. Ily módon hihetetlen mennyiségű információ szükséges, amelyek, minthogy nem avulnak el, el sem dobhatók idővel.

A három alkotó (ill. esztétikai) diszciplinát sorolják ide: az irodalmat, zenét és képzőművészetet. A színházi művészetek az irodalom ágának tekinthetők; a tánc a zenéhez kapcsolódó diszciplína. A mitológia, a legendák és a folklór kapcsolódó területek. Más elméletek szerint a történelem, nyelv és nyelvészet is a humán tudományokhoz tartozik, bár ezeket gyakran sorolják a társadalomtudományokhoz is. Történetileg a pszichológia is humán diszciplinának tekinthető, minthogy kezdetei a filozófiába nyulnak vissza. Minden humán diszciplína akadémikus és népszerű anyagot is létrehoz. A kutató számára mindkettő fontos.

A humán tudományok elsődleges forrásai az eredeti irodalmi, vallási és filozófiai szövegek, az eredeti partitúrák, maguk a művészeti alkotások. Ezek a források jelentik az első alapvető problémát a kutatónak: az irodalom tanulmányozásakor pl. az eredeti szövegre is szüksége van, tudnia kell, hogy az olvasott szöveg megegyezik-e az eredeti szándékkal. Vitás azonban, hogy az író vagy a nyomdász szándékával kell-e összevetni a szövegeket. (Ez a probléma természetesen csak az 1800 előtt megjelent könyvekre vonatkozik.) Szövegkritikai elemzéseknél, kottakiadásoknál, művészi reprodukcióknál felmerül a változtatások problémája. Mindehhez összehasonlító módszerekre, a nyomtatás történetének ismeretére stb. is szükség van.

A másodlagos források a kritikák, bírálatok, vélemények, interpretációk, a dráma és a zene vonatkozásában azok előadása is. A másodlagos források - az elsődleges források, azaz a művek alkotói után - a második emberi tényező belépését jelentik: a kritikust, az ujságírót, az előadót stb.

A humán tudományok harmadlagos forrásai a könyvek, bevezetők, népszerűsítő írások, életrajzok, történeti szövegek és az idetartozó referenzs-források. Ezeket főként az "általános" kutatók használják; a specialisták kevésbé. A humán tudományok tartalmának, anyagának megközelítésére több hagyományos út van. Az egyik a nemzeti megközelítés: az angol, francia, görög stb. irodalom megkülönböztetése; ennek komoly létjogosultsága van, ha az egyes nemzetek irodalmának sajátosságait, vagy ha lefordított irodalmi műveket vizsgálunk. Az irodalom tanulmányozásakor az eredeti nyelvű alkotások az igazán jelentősek. Az elvontabb diszciplinák esetében azonban, mint pl. a zene vagy a képzőművészet, nem beszélhetünk nemzeti nyelvről vagy nemzeti határokról. Mégis, gyakran beszélnek német, olasz, francia stb. zenéről.

A második megközelítés a korszakonkénti csoportosítás: tizenhetedik századi zene, tizenkettedik századi képzőművészet stb. A harmadik megközelítés hagyományosan akadémikus: forma szerinti (költészet, dráma, regény az irodalomban, versenymű, szimfónia, kamaramuzsika a zenében, vízfestés, olajfestészet, szobrászat a képzőművészetben.). Ezek a formák esztétikai osztályozás alapján születtek. A negyedik - egyszerre akadémikus és népszerű - megközelítés tematikus: ez rója a legnehezebb feladatot a kutatókra.

A HUMÁN KUTATÓ

A humán tudományok kutatójának ma rendkívül tágak az információ-szükségei. Minél speciálisabb témával foglalkozik, annál több információt kell keresnie. Ha például egy szerző egyetlen költeményét vizsgálja, szüksége van a szerző életrajzi adataira a költemény megírásának idejéből. (Kinek írta, miért stb.) Ismernie kell a kor társadalmi, gazdasági, politikai légkörét. Össze kell hasonlítani a szerző (vagy más szerzők) hasonló jellegű műveivel. Meg kell állapítani a szerzőt ért hatásokat, ismernie kell a költő belső világát, a motivációkat. Meg kell keresnie az eredeti kéziratot, megállapítani a változásokat, ellenőrizni a központozást stb. Vagyis: a humán kutató annál univerzálisabbá válik, minél specifikusabb területen kutat.

1965-ben, az Intrex-konferencián, John. E. Burchard a következő pontokban foglalta össze a humán kutató könyvtárhasználatának jellegzetességeit:

1. A kutató idejének nagy részét olyan művek tanulmányozásával tölti, amelyek tartalmazhatnak számára valami újdonságot. Az információkeresés tehát feladatának nagyobbik része; így a könyvtár műhely, laboratórium számára.
2. Ritkán sűrgeti az idő a többi tudóshoz, mérnökhöz hasonlóan.
3. Rendszerint nincsenek segítői, kutató asszisztensei.
4. A legujabb dokumentumok nem létfontosságúak számára.
5. Sok diszciplínát kell tanulmányoznia, ezért az "irodalom irodalma" szervezettebb, mint a többi diszciplínaké.
6. Egy adott dokumentumot kis kör használ.
7. A legfontosabb műveket ritkán használja.
8. Munkája nagymértékben a böngészés függvénye, ezért szisztematikusabban szervezett könyvtári forrásokat igényel.
9. Ha minden létező monográfiáról tudomást is szerez, az általa elérhető anyag erősen hézagos.

A HUMÁN KUTATÓ AZ INFORMÁCIÓTUDOMÁNYBAN

A humán kutató igényei tehát sokoldalubbak, szubjektivebbek, mint a többi tudományok kutatóié. A humán tudományokat mostohagyermekként tartották számon, amelynek kevés kapcsolata van a természet- és a társadalomtudományokkal. Pierce Butler 1940-ben, Carl Kraeling 1951-ben figyelmeztetett arra, milyen nagy segítséget nyújthatnak a humán kutatók a könyvtárnak és az információtudománynak. A központi katalógusok kiépítésétől, a könyvtárközi együttműködéstől kezdve a ritkán használt állományrészek összevonásán keresztül az elsődleges humán forrásanyag bibliográfiai megszervezéséig, megannyi ötlettel szolgálhatnak, amelyek elengedhetetlenek az információtudományban. A humán tudományok pedig - mint az elmondottak is bizonyítják - kétségtelenül igénylik az információtudomány eredményeit, az általa létrehozott módszereket és technikákat.